ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ

ବନାମ

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଷ୍ଟୋର୍ସ

ନଭେମ୍ବର 20, 2002

[ସୟଦ ଶାହ ମହମ୍ମଦ କାଦ୍ରୀ ଏବଂ ଅରିଜିତ ପଶାୟତ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଦ୍ୱୟ]

ବମ୍ବେ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିନିୟମ, 1959:

ଧାରା 2 (17) – ''ଉତ୍ପାଦନ'' - ବଡ଼ ପଥର ଖଣ୍ଡ – ଭାଙ୍ଗିକରି ''ଗିଟ୍ଟି'' ରେ ପରିଣତ କରିବା - ବଡ଼ ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ଗିଟ୍ଟିରେ ପରିଣତ କରିବାରେ କୌଣସି ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ବୋଲି କରାଯାଇଥିବା ଟିକସଦାତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତିକୁ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି - ବିଚାରାର୍ଥେ ପ୍ରେରଣରେ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ କହିଛନ୍ତି ଯେ ବଡ଼ ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ''ଗିଟ୍ଟି'' ରେ ପରିଣତ କରିବା ଉତ୍ପାଦନ ହେବ ନାହିଁ - ଏହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ରାୟରେ କୌଣସି ଅବୈଧତା ନାହିଁ।

ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଆୟୁକ୍ତ, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ବନାମ ଲାଲ୍ କୁନୱା ଷ୍ଟୋନ୍ (ପି.) ଲିମିଟେଡ୍, **[2000] 3 SCC 525 ମାମଲା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତା ରଖାଯାଇଥିଲା ।**

ଖୋର୍ ଷ୍ଟୋନ୍ କ୍ରଶର୍ ବନାମ ଜେନେରାଲ ମ୍ୟାନେଜର, ଜିଲ୍ଲା ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ର, ଜବଲପୁର ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ, **(79, S.T.C. 149) ମାମଲାଟିକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା ।**

ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଉପ-ଆୟୁକ୍ତ, ବନାମ ପିଓ ଫୁଡ୍ ପ୍ୟାକର୍ସ, **(46 S.T.C. 63)**; *ଚୌଗୁଲେ ଏବଂ କୋ. ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଲିମିଟେଡ୍ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ,* **(47 S.T.C. 124)** *ଏବଂ ଷ୍ଟର୍ଲିଂ ଫୁଡ୍ସ ବନାମ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ* **(63 S.T.C. 239) ମାମଲାଗୁଡ଼ିକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ।**

ଦେୱାନୀ ଅପିଲୀୟ ଅଧିକାରିତା: ଦେୱାନୀ ଅପିଲ ସଂଖ୍ୟା 9157/1995 ।

ଏସ୍.ଟି.ଆର୍.ସି. ସଂଖ୍ୟା 1/1995 ରେ ମୁମ୍ବାଇସ୍ଥିତ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ 22.2.1995 ର ରାୟ ଏବଂ ଆଦେଶରୁ ଅପିଲ ।

ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ତରଫରୁ ଅରୁଣ ପେଦନେକର୍, ଏସ୍. ଏସ୍. ଶିନ୍ଦେ ଏବଂ ଭି. ଏନ୍. ରଘୁପତି ।

ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଆଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା:

22 ଫେବୃଆରୀ, 1995 ରେ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ସନ୍ଦର୍ଭ ସଂଖ୍ୟା 1/1995 ରେ ପାରିତ ହୋଇଥିବା ବମ୍ବେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦୁଇଜଣିଆ ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଏକ ଖଣ୍ଡପୀଠଙ୍କ ରାୟରୁ ଏହି ଅପିଲ ଆସିଅଛି ।

ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ବମ୍ବେ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିନିୟମ, 1959 (ସଂକ୍ଷେପରେ ଅଧିନିୟମ) ର ଧାରା 61 (1) ଅନୁଯାୟୀ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କୁ ବିଚାରାର୍ଥେ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ:

> "ମାମଲାର ତଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିସ୍ଥିତି ଆଧାରରେ ଏବଂ ବମ୍ବେ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିନିୟମର ଧାରା 2 (17) ର ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସତ୍ୟ ଏବଂ ସଠିକ୍ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଆଧାରରେ, ନ୍ୟାୟାଧିକରଣ ଏହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଥିଲା କି ଯେ ବଡ଼ ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ଭାଙ୍ଗିବାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ବିଭିନ୍ନ ଆକାରର ଧାତୁ ହେବା, ଯାହା ସାଧାରଣତଃ "ଗିଟ୍ଟି" ଭାବରେ ଜଣାଶୁଣା, ଉତ୍ପାଦନ ସହିତ ସମାନ ହେବ କି ନାହିଁ?"

ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ, ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ, ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା:

ଟିକସଦାତା ପଞ୍ଜୀକୃତ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ଆକାରର ପଥର ଖଣ୍ଡ କିଣନ୍ତି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଛୋଟ ଆକାରରେ ଭାଙ୍ଗିଦିଅନ୍ତି, ଯାହାକୁ "ଗିଟ୍ଟି" କୁହାଯାଏ । ବଡ଼ ଆକାରର ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ଗିଟ୍ଟିରେ ପରିଣତ କରିବା ଉତ୍ପାଦନ ସହିତ ସମାନ ହେବ କି ନାହିଁ - ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଆୟୁକ୍ତଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇଥିଲା । ଉପଆୟୁକ୍ତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଥିଲେ ଯେ ଏହି ରୂପାନ୍ତରଣର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅଧିନିୟମର ଧାରା 2 (17) ର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ 'ଉତ୍ପାଦନ' ସହିତ ସମାନ ହେବ । ଉପଆୟୁକ୍ତଙ୍କ ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ, ଟିକସଦାତା ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣରେ ଆବେଦନ କରିଥିଲେ । ପଥରକୁ 'ଗିଟ୍ଟି' ରେ ପରିଣତ କରିବା ଅଧିନିୟମର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଟିକସଦାତା କରିଥିବା

ଯୁକ୍ତିକୁ ନ୍ୟାୟାଧିକରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା । ସେହି ଆଦେଶରୁ, ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ବମ୍ବେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କୁ ବିଚାରାର୍ଥେ ପ୍ରେରଣ କରାଯାଇଥିଲା । *ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଉପ-ଆୟୁକ୍ତ, ବନାମ ପିଓ ଫୁଡ୍ ପ୍ୟାକର୍ସ,* (46 S.T.C. 63), *ଚୌଗୁଲେ ଏବଂ କୋ. ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଲିମିଟେଡ୍ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ ବନାମ ଭାରତ ସଂଘ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ,* (47 S.T.C. 124) ଏବଂ *ଷ୍ଟର୍ଲିଂ ଫୁଡ୍ସ ବନାମ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ* (63 S.T.C. 239) ମାମଲାଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ରାୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଥିଲେ ଯେ ପଥରକୁ 'ଗିଟି' ରେ ପରିଣତ କରିବା ଉତ୍ପାଦନ ସହିତ ସମାନ ନଥିଲା । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଏହି ମତକୁ ରାଜସ୍ୱ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଅପିଲରେ ବିରୋଧ କରାଯାଇଛି ।

ଅଧିନିୟମର ଧାରା 2 (17) 'ଉତ୍ପାଦନ' ଶବ୍ଦକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରେ ଏବଂ ଏହା ଏହିପରି ଅଟେ:

> "ସମସ୍ତ ବ୍ୟାକରଣଗତ ଭିନ୍ନତା ଏବଂ ସଜାତୀୟ ପ୍ରକାଶିତ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଉତ୍ପାଦନର ଅର୍ଥ ହେଉଛି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା, ତିଆରି କରିବା, ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା, ବିକଳ୍ପ କରିବା, ସଜାଇବା, ପ୍ରସ୍ତୁତି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଥା ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ କରିବା, ବ୍ୟବହାର କରିବା କିମ୍ବା ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ କରାଇବା, କିନ୍ତୁ ଏହା ସେପରି ଉତ୍ପାଦନ କିମ୍ବା ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ ନାହିଁ ଯାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇପାରେ" ।

ଉପରୋକ୍ତ ସଂଜ୍ଞାର ଅନୁଧ୍ୟାନରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା, ତିଆରି କରିବା, ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା, ବିକଳ୍ପ କରିବା, ସଜାଇବା, ପ୍ରସ୍ତୁତି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟଥା ପ୍ରକ୍ରିୟାକରଣ କରିବା, ବ୍ୟବହାର କରିବା କିମ୍ବା ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ କରାଇବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକ 'ଉତ୍ପାଦନ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଆସେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ଯେ ସାମଗ୍ରୀର କିମ୍ବା ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରର ବିବିଧତା ଉତ୍ପାଦନ ସହିତ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାନ ହେବ ନାହିଁ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ନୂତନ ବାଣିଜ୍ୟିକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଆବିର୍ଭାବରେ ପରିଣତ ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ମାମଲାରେ, ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ଏହି ସ୍ୱଭାବର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଉତ୍ପାଦନ ନୁହେଁ କାରଣ କୌଣସି ନୂତନ ବାଣିଜ୍ୟିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱରେ ଆସେ ନାହିଁ ।

ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଆୟୁକ୍ତ, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ବନାମ ଲାଲ୍ କୁନୱା ଷ୍ଟୋନ୍ (ପି.) ଲିମିଟେଡ୍, [2000] 3 SCC 525 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏକ ସମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ମତ ବ୍ୟକ୍ତ

କରିଥିଲେ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ପଥର ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ ପଥର ଚିପ୍ସ, ଗିଟ୍ଟି ଏବଂ ପଥର ବାଲାଷ୍ଟରେ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ, ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଉତ୍ପାଦନ କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେହି ମାମଲା ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିନିୟମ, 1948 (ସଂକ୍ଷେପରେ, ଅଧିନିୟମ) ଅଧୀନରେ ଉଠିଥିଲା । ୟୁ. ପି. ଅଧିନିୟମର ଧାରା 2 (e-1) ରେ ଉତ୍ପାଦନର ସଂଜ୍ଞା, ବିଚାରଧୀନ ସଂଜ୍ଞା ସହିତ ସମାନ ବୋଲି ଜଣାପଡୁଛି ।

ଲାଲ୍ କୁନଓ୍ୱା ଷ୍ଟୋନ୍ କ୍ରଶର୍ (ପି.) ଲିମିଟେଡ୍ (ଉପରୋକ୍ତ) ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ମତକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି, ଯାହା ସହିତ ଆମ୍ଭେ ସମ୍ମାନର ସହ ସହମତିରେ ଅଛୁ, ଆମ୍ଭେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଏହି ଆକ୍ଷେପିତ ରାୟରେ କୌଣସି ଅବୈଧତା ପାଉନାହୁଁ । *ଖେର୍ ଷ୍ଟୋନ୍ କ୍ରଶର୍ ବନାମ ଜେନେରାଲ ମ୍ୟାନେଜର, ଜିଲ୍ଲା ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ର, ଜବଲପୁର ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ,* (79, S.T.C. 149) ମାମଲାରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ରାୟକୁ, ଆମ୍ଭେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ, ଉତ୍ତମ ଆଇନ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ସେଥିପାଇଁ ଏହି ଦେୱାନୀ ଅପିଲ ଖାରଜ ହୋଇଛି ।

କୌଣସି ଖର୍ଚ୍ଚ ନାହିଁ ।

ଆର୍. ପି. ଅପିଲକୁ ଖାରଜ କରାଗଲା ।

ଅସ୍ୱୀକରଣ

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ" ।

ଭାଷାନ୍ତର :

ଅମରେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର, ଅନୁବାଦକ,
ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, କଟକ ।